

КОГАТО МИ ОТНЕХА ИМЕТО

**„Възродителният процес“ през 70-те – 80-те години на XX век
в литературата на мюсюлманските общности**

АНТОЛОГИЯ

София, 2015

Снимката на корицата е направена от анонимен автор през 1972 г. по време на „възродителния процес“ в Родопите и е изпратена през 80-те години до Алфред Фосколо в сдружение „Диалог“ – Франция (дн. НПО „Българска Европамет“), за да бъде публикувана в западни медии.

Всички права запазени. Нито една част от това издание не може да бъде възпроизвеждана под каквато и да било форма без изричното съгласие на съставителите и на издателство „Изток-Запад“.

© Зейнеп Зафер, Вихрен Чернокожев, съставители, 2015

© Зейнеп Зафер, превод, 2015

© Айтян Делихюсеинова, превод, 2015

© Издателство „Изток-Запад“, 2015

ISBN 978-619-152-575-1

КОГАТО МИ ОТНЕХА ИМЕТО

„ВЪЗРОДИТЕЛНИЯТ ПРОЦЕС“ ПРЕЗ 70-ТЕ – 80-ТЕ ГОДИНИ
НА XX ВЕК В ЛИТЕРАТУРАТА
НА МЮСЮЛМАНСКИТЕ ОБЩНОСТИ

АНТОЛОГИЯ

СЪСТАВИТЕЛСТВО И РЕДАКЦИЯ
ПРОФ. Д-Р ЗЕЙНЕП ЗАФЕР,
ДОЦ. Д-Р ВИХРЕН ЧЕРНОКОЖЕВ

*Посвещаваме антологията на 25-годишнината
от Майските събития през 1989 г. –
протестите на турското население в НРБ
против насилственото преименуване*

Съдържание

От съставителите.....	8	Захит Гюней	
<hr/>		Спомен	37
„Когато смисълът на минало и бъдеще изчезна...“		Копнеж – 1	38
<hr/>		Копнеж – 2	38
Сабахаттин Байрамъоз		Изселничките	39
Когато ми отнеха името	10	По румелийски	41
И двамата...	11	Белязани	42
Ибрахим Камбероглу		Мехмед Хасанов Карахюсеинов	
Другият бряг на живота ми	12	Горене	43
Нестихваща болка	13	Ялова пролет	44
Болно време	15	Невзат Якуб Дениз	
Назидание – I	16	Самоубийство	45
Пропилени години	17	Роден език	46
Разговор с децата	18	Изселник	46
Асоциация	19	Небие Ибрахим Акбъйтък	
Следи от миналото	20	Не ме питайте	47
Писмо до поета	21	Молбата на сина ми	48
Сезоните носят само тъга	22	Писма с шифри	49
Лятиф Али Йълдъръм		Не	50
Старците изселници	23	Не издържа	51
Вместо сбогом	26	Елегия за Езерче	52
Осман Азиз		Злокобна нощ	53
У теб без теб	27	Нури Тургут Адалъ	
Писмо до приятеля изселник	27	„Лудият“	54
Без Кюпчю	28	Щастието на изселника	55
Вчера гроба на Реджеб		Чия е вината?	56
посетих...	28	Хашим Акиф	
Забравяме турския	29	Изселване	57
Две болки	31	Необитаемо място	58
Забрана	32	Ахмед Кадир	
Фаик Исмаил Арда		Старецът	59
Румелийско чедо	33	Дълг	60
Мечта	34	Запитвали ли сте се...	60
Жив съм	35	Самотни майки	61
Мъртво село	36	Раздяла	61

Ахмед Шериф Шерефли		Краят на играта	90
Поклон пред Сюлеймание	62	Дивите гълъби	91
Насилствено изселване	63		
Ниязи Хюсеин Бахтияр		Али Дурмуш	
Пробуждането		Няма те	92
на карамфилите	64	Реджеб Кюпчю	
На Капъкуле	65	България	93
		Един ден...	94
Сюлейман Юсуф Адалъ		Съдба	95
Момчилградският площад	66	Елегия за Назъм Хикмет	96
Край Съюютлю	68		
В очакване	69	Ердинч Кюпчю	
Трите родопски красавици	70	Затворен пейзаж	97
Румелийска болка	72	Черно	98
Кървава сватба	73	Фикри Шукриев	
Песен за Белене – 1	74	Мило конче	99
Песен за Белене – 2	74	Мравка	100
Йоренджик дере	75	Нощ безоблачна...	100
		Безнадеждно съм се омотал...	101
Ахмед Мехмед		Арзу Тахирова	
Сълзи	76	Земя българска	102
Има ни	77	Само виж каква съдба...!	103
Стихотворение			
без посвещение	79	Сабри Ибрахим Аглагъзов	
Несподелено страдание	80	Аз, майчиният ми език	
Остави ме!	81	и другите	104
По следите на надеждата	82	Свилен Капсъзов	
Изпълни ме с гордост!	83	(Кяшиф Ахмедов Капсъзов)	
Безработен	84	Заветът на Есхил	106
Да се заречем	84	Смисъл	107
Ще гориш	85	Метаморфози	108
Един ден...	85	Ахмед Емин Атасой	
Оправдаха го	86	Децата	109
Дразнят ме...	87	Проклятието на изселника	110
Да си жив!	88	Не мога да издам	111
		Изселническа драма	112
Хасан Оджаклъ		Преселение	113
Копнеж	89	Когато продадох	
Дон Кихот	89	родния дом...	114
Цъфналите кокичета	90		

„Най-напред оковаха мисълта ни“	
Ахмед Шериф Шерефли	
Из „Родихме се турци и турци умряхме“	116
Из „Най-напред оковаха мисълта ни“	149
Юсуф Керим	
Езикови неволи	160
Ахмед Мехмед	
Невестулка	171
Букет полски цветя	175
Пияния Хасан	184
Хорото на мъртвите	193
Сюнет	200
Ахмед Тъмъш	
Имаме си сватба	207
Щом не си затваряш устата...	210
Тя е и наша Родина	214
Бащино огнище	215
Джумазиє	218
Празни приказки	222
Ахмед Тюркай	
Грижи се за зайците си!	227
Майка Бона	231
Юмер Осман Ерендорук	
Зов	238
Писма от Дома на мъченията	243
Мехмед Тюркер	
Из „Остров Белене. Спомени от огнения обръч на изтезанията“	264
Ахмед Юджетюрк	
Из „Злината не се забравя“	292
Ислям Бейтуллах Ердн	
Бунтът на съвестта	298
Свиждане	303
Свилен Капсъзов (Кяшиф Ахмедов Капсъзов)	
Из романа „Краят на потоците“	310
Азиз Азизоглу (Азиз Бей)	
Из „Възродителният процес“ като комедия дел арте“	321
Из „Епопеята Ябланово“	334
„Писаха ни някакви си имена, каквито те си искат, и край...“	
Из „Горчиви разкази. Тяхната истина за „възродителния процес“	352
Мехмед Алев Коджамустафа	
Из „Сбогуване по никое време“	386
Ибрахим Имам	
Автобиография	402
„Да се смеем или да плачем ни беше по-трудно?“	
Анекдоти	416
„Взех в ръка писалката верна...“	429
Маанета (Четиристишия)	433
Народни песни	434
Биобиблиографски бележки за авторите.....	439

От съставителите

Антологията „Когато ми отнеха името. „Възродителният процес“ през 70-те – 80-те години на ХХ век в литературата на мюсюлманските общности“ е част от международния научен проект „Идентичност и асимилация“, осъществяван в Института за литература при БАН и Филологическия факултет в Анкарския университет. Ръководители на проекта са доц. д-р Вихрен Чернокожев (Институт за литература – БАН) и проф. д-р Зейнеп Зафер (Филологически факултет – Анкарски университет).

Антологията представя за пръв път пред българския читател една напълно непозната и неизследвана трансгранична, транснационална антитоталитарна литература на травматичния опит. Малка част от избраните в антологията стихове, разкази, документални свидетелства и фолклорни текстове е публикувана на български език. Включените в книгата текстове естествено отразяват различни гледни точки на съпротивата на мюсюлманските общности в НРБ срещу опитите на комунистическия режим да наложи насилствена асимилация. Не България и не българският народ съчиниха насилственото преименуване, цинично наречено „възродителен процес“, а Живковият комунистически режим и неговата машина за репресии – Държавна сигурност.

Това издание стана възможно благодарение на усърдната проучвателна работа на проф. д-р Зейнеп Зафер, която през последните две години вложи цялата си ерудиция на учен и вещ преводач. Доц. д-р Вихрен Чернокожев даде идеята за проекта и участва в подбора на публикуваните на български език текстове, както и в редактирането на преводите. В резултат на този съвместен труд образци от старателно скриваните десетилетия наред памет и съзнание, опазени в художествената и документалната литература на мюсюлманските общности за срамния „възродителен процес“, можаха да излязат на бял свят. И да разкажат високо и ясно своята истина за престъпленията на комунистическия режим в Народна република България. Насилствената асимилация през 70-те – 80-те години на ХХ век спрямо помаците, ромите и турците в НРБ е престъпление срещу духовната същност на човека, срещу устоите на човешкото.

Какво е човекът без най-своето – името?

1 ноември 2014 г.

**„Когато смисълът на минало
и бъдеще изчезна...“**

Сабахаттин Байрамъоз

Превод Зейнеп Зафер

Когато ми отнеха името

ЗАГУБИХ ЗРЕНИЕТО СИ.

Просветна кървава светкавица
и всичко стана равно, плоско.
Арестуваха гласа ми на улицата,
а гордостта ми се превърна в срам,
когато загубих зрението си.

ЗАГУБИХ ТАЙНИТЕ СИ.

Сърцето ми замря в пустинната си орбита,
любимата замръзна в клопка черна.
Когато смисълът на минало и бъдеще изчезна,
на чий език да плача,
на чий – да се смея,
как в паметта приятелите да открия
не знаех,
когато загубих тайните си.

ЗАГУБИХ СЛЕДИТЕ СИ.

Времето потъна във незнайна пропаст,
звезди се отрониха от зодията на честолюбие то ми.
Същината ми – във вериги окована;
дори баща ми в гроба чужд ми стана,
когато загубих следите си.

ЗАГУБИХ ЗРЕНИЕТО СИ,
ЗАГУБИХ ТАЙНИТЕ СИ,
ЗАГУБИХ СЛЕДИТЕ СИ,
КОГАТО МИ ОТНЕХА ИМЕТО.¹

¹ Стихотворението има няколко редакции. Представената тук редакция е от антологията: Edebiyatımızda Balkan Türkleri'nin Göç Kaderi, Hazırlayan Nauryiye Süleymanoğlu Yenisoу (Изселническата съдба в литературата на турците от Балканите, съставена от Х. С. Йенисой), Ankara 2005. – Б.пр.

* * *

И двамата
обичахме едно и също Слънце,
но аз – по-искрено от теб
(дали пък само тъй не ми се стори!?!...)

Победи ме ти.
И ме разпъна на Голгота.

Но как обаче не прозря,
че аз, увисналият на Разпятието,
от теб до Слънцето по-близо бях?...¹

¹ Единствената стихосбирка на поета в превод на български „Животът – капчица сълза“, направен съвместно с Блага Димитрова, излиза в тираж „50 екземпляра за приятели“ и се окачествява от Байрамъоз като „с право на ръкопис“. В началото на стихосбирката авторът дава следното пояснение: „Уважаеми читатели, тези стихове са писани в годините преди 1985 от Сабахаттин Байрамов и сега аз не мога да ги открадна от него и да ги подпиша с името Съботин Байров, който от въпросната година не е написал нито едно стихотворение. Авторът.“ – Б.пр.